big pit
national coal museum
amgueddfa lofaol cymru

mynediad

gweithgareddau 1-4

national museum wales
amgueddfa cymru

Noddir gan
Lywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government

mynediad 1

Nod: Dysgu am rai o bobl y diwydiant glo. Dysgu'r enwau Cymraeg am rai swyddi, a sut i droi brawddegau o'r amser presennol (Mae) i'r amser amherffaith (Roedd).
[Objective: Learn about some of the people connected with the mining industry. Learn the Welsh names of some occupations and how to talk about things in the present (Mae/Is) and the past (Roedd/Was).]

i) Ewch i ardal y loceri a chwiliwch am y gair sydd yn eisiau:
[Go to the locker area and search for the missing word.]

Idris Davies

Croten colier, ______________________ a bardd.

Bert Coombes

______________________ ac awdur.

Max Boyce

______________________ glofaol, canwr gwerin, diddanwr a bardd.

Graham Gratton

______________________ gwaith trydan.

A. J. Cook

______________________ y glowyr.

George Brinley Evans

Glöwr ac ______________________ artist/arlunydd.

mynediad 1

ii) Parwch y geiriau hyn trwy nodi'r rhif priodol yn y blwch.
[Match these words by placing the appropriate number in the box.]

1	athro		electrician
2	glöwr		leader
3	trydanwr		teacher
4	peiriannydd		painter
5	arweinydd		miner
6	artist/arlunydd		engineer

iii) Dych chi'n nabod y geiriau hyn?
[Work out these anagrams.]

horta ________________ nadyrtwr ________________

lorwg ________________ arudw ________________

racwn ________________ roliec ________________

mynediad 1

iv) Cwblhewch y brawddegau hyn trwy ddefnyddio'r geiriau/enwau a restrir **isod mewn teip trwm.** Wedyn, cuddiwch eich atebion a gweld faint o'r brawddegau mae eich grŵp yn gallu eu cofio ar lafar.
*[Using the words/names **listed below in bold**, complete these sentences, following the pattern below. When you have finished, hide your answers and see how many of the sentences your group can remember orally:]*

Mae Max Boyce yn ganwr. *[Max Boyce is a singer.]*

[N.B. When a noun follows 'yn', it undergoes soft mutation i.e. c>g p>b t>d g>- b>f d>dd ll>l m>f rh>r. No other letters are affected.]

Mae Bert Coombes yn ______________________________

Mae Graham Gratton yn ______________________________

Mae A. J. Cook yn ______________________________

Mae ______________________________ yn ddiddanwr.

Mae ______________________________ yn löwr.

Mae ______________________________ yn fardd.

Max Boyce	**glöwr**	**Idris Davies**
peiriannydd	**George Brinley Evans**	**arweinydd**

mynediad 1

v) Trowch y brawddegau yn rhif iv) i'r amser amherffaith.
[Factually, the sentences you have completed in section iv) are not correct. What we want to say is: Bert Coombes was an author. This is easily done by changing 'mae' to 'roedd', e.g. 'Roedd Bert Coombes yn awdur'.]

vi) Having rewritten all the sentences in section v), hide the answers and, working in pairs, once again see how many sentences you can remember.

mynediad 2

Symudwch ymlaen o'r Ystafell Loceri at y tri chas arddangos sydd yn syth o'ch blaen.
[Proceed to the three display cases at the end of the miners' lockers.]

Nod: Dysgu enwau offer a gwisg y glöwr a rhai berfau sy'n gysylltiedig â'i waith.
[Objective: Learn the names of the miner's clothes and equipment together with some related verbs.]

i) Mae'r offer yma i'w gweld yn y trydydd cas sy'n dwyn y teitl 'Y Glöwr Mil o Bunnau'. Beth yw eu henwau yn Gymraeg?
[These items are in the third case, which is entitled 'Million Pound Miner'. What are they called in Welsh?]

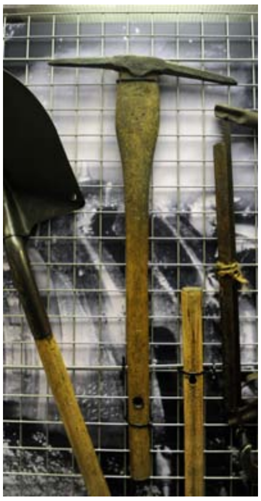

mynediad 2

ii) Defnyddio â/gyda *[with a tool/implement]*
â rhaw/gyda rhaw – *with a shovel*

Noun	**Meaning**	**Verb**	**Meaning**
glo	coal	codi	to pick up/to lift
coed	wood	llifio	to saw
postyn	a post	bwrw	to knock/to hit
nyten	a nut (+ bolt)	torri	to break
		troi	to turn

Cwblhewch y brawddegau trwy ddefnyddio berf addas.
[Using the verbs listed above, complete these sentences.]

Mae'r colier yn ______________________________ nyten â sbaner.

Mae'r glöwr yn ______________________________ glo â mandrel.

Mae'r glöwr yn ______________________________ coed â llif fwa.

Mae'r colier yn ______________________________ glo â rhaw.

Mae'r colier yn ______________________________ postyn â gordd.

Your tutor will display a list of the verbs. The group will walk about and, on meeting another member, choose a verb for example 'troi'. The other person has to reproduce the sentence 'Mae'r colier yn troi nyten â sbaner.' Failure results in elimination from the game until there is a winner.

mynediad 2

iii) Gwisg Y Glöwr *[The Collier's Clothes]*

Mae modelau o dri glöwr yn yr oriel.
[There are models of three miners in the gallery.]

Dyma rai o eitemau gwisg y glöwr.
[Here are some of the articles of clothing worn by miners.]

cap	a cap	neisied / hances	a handkerchief
bocs baco	a tobacco box	trowsus rib	corduroy trousers
het galed	a safety helmet	esgidiau mawr	boots
mwffler	a muffler / scarf	sbectol llwch	goggles
crys	a shirt	mwgwd	a mask
gwregys	a belt	rhaw	a shovel

mynediad 2

Nawr edrychwch ar y tri glöwr a rhowch ✓ os ydyn nhw'n gwisgo'r eitem, ✗ os nad ydyn ac ? os ydych yn ansicr. Glöwr 1 yw'r agosaf i'r ystafell loceri.
[Now look at the models of the three miners and place a ✓ beside the items they are wearing, ✗ if they are not and ? if you are uncertain. Miner 1 is the first after the rows of lockers.]

Eitem	**Glöwr 1**	**Glöwr 2**	**Glöwr 3**
cap			
bocs baco			
het galed			
mwffler			
crys			
gwregys			
neisied			
trowsus rib			
esgidiau mawr			
sbectol llwch			
mwgwd			

Atebwch *[Answer]*

Ydy Glöwr 1 yn gwisgo cap?

Oes trowsus rib gyda Glöwr 3?

Ydy Glöwr 1 yn gwisgo sbectol llwch?

Oes gwregys gyda Glöwr 2?

Ydy Glöwr 3 yn gwisgo mwffler?

Oes mwgwd 'da Glöwr 2?

mynediad 2

iv) Beth yw'r gwrthrychau hyn? *[What are these objects?]*

M _ FF _ _R   _ R_ WS _ S   _ EI _ _ ED   C _ _ S   _ B E _ _ O _   _ W_E_Y_

v) Using the articles of clothing listed above, tell your partner what you possess and what you don't possess:

Mae hances gyda fi. Does dim het galed gyda fi.

vi) Ceisiwch ddod o hyd i bob un o'r pethau a restrir isod sydd wedi eu cuddio yn y grid.
[Find each of the objects listed below that are hidden in the grid.]

t	o	i	ll	ph	e	r	t	dd	ng	n	w	p	y	g
ng	th	s	u	rh	h	a	rh	c	e	r	y	l	w	w
h	e	t	g	a	l	e	d	w	ff	s	c	r	y	s
m	u	s	ch	w	t	rh	b	l	n	u	e	b	rh	b
s	p	th	g	c	ff	h	e	rh	ff	g	o	ph	ll	e
dd	y	g	b	i	w	r	ph	a	y	c	y	g	i	c
o	m	s	m	r	d	ff	e	s	s	h	rh	o	w	t
rh	w	i	u	n	dd	i	w	b	a	t	ng	c	p	o
a	ff	h	a	ch	o	m	a	s	ch	e	i	h	ff	l
m	l	m	ff	y	b	c	ch	u	w	n	dd	n	a	d
i	e	th	g	r	o	i	g	m	m	o	l	u	w	th
p	r	e	ng	d	s	a	t	ph	ff	a	p	g	rh	c
h	s	dd	f	p	b	i	r	s	u	s	w	o	r	t
ph	r	e	e	o	l	rh	o	t	ll	m	d	r	b	ch
c	a	p	s	ff	h	g	ch	a	n	e	rh	y	n	l

het galed	trowsus rib	esgidiau mawr	mwffler
rhaw	bocs baco	gwregys	sbectol
crys	mandrel	mwgwd	cap

mynediad 3

clonc!

Nod: Sgwrsio ag aelodau staff.
[Objective: Converse with staff members.]

i) Dylid adolygu'r patrymau a ganlyn cyn yr ymweliad:
[Revise these patterns before your visit:]

Pwy dych chi?	____ ydw i.
Ble dych chi'n byw?	Dw i'n byw yn...
O ble dych chi'n dod?	Dw i'n dod o...
Oes brawd/chwaer/plant gyda chi?	Oes, un/dau/tri/pedwar/dwy/tair/pedair

[N.B. un brawd, dau frawd/un chwaer, dwy chwaer/un ferch, dwy ferch, un mab, dau fab]

Ble aethoch chi i'r ysgol?	Es i i'r ysgol yn...

mynediad 3

ii) Siaradwch â thri pherson a nodwch eu hatebion.
[Speak to three peeple and note their answers.]

Cwestiwn	Person 1	Person 2	Person 3
Pwy?			
Byw?			
Dod o?			
Brawd/chwaer?			
Plant?			
Ble … ysgol?			

iii) Adroddwch eich atebion i'ch tiwtor/cyd-ddysgwyr.
[Report your findings to your tutor/fellow learners.]

Mae X yn byw yn...

Mae e'n / hi'n dod o…

Mae 3 chwaer/brawd gyda fe/'da hi.

Aeth e/hi i ysgol yn…

mynediad 4

Nod: Gweld/trafod offer y glöwr a dysgu eu henwau.
[Objective: See and handle some of the miner's equipment and learn the Welsh names.]

Edrychwch yn y tri chas gwydr sy'n olrhain y newidiadau yn offer y glöwr a nodwch yr enwau Cymraeg am yr eitemau yma.
[Look at the contents of the three display cases tracing the development of the coal miner's equipment and note the Welsh for the following items...]

Y Coliar

______________________ ______________________ ______________________

______________________ ______________________

mynediad 4

Y Llanwr Glo

Y Taniwr

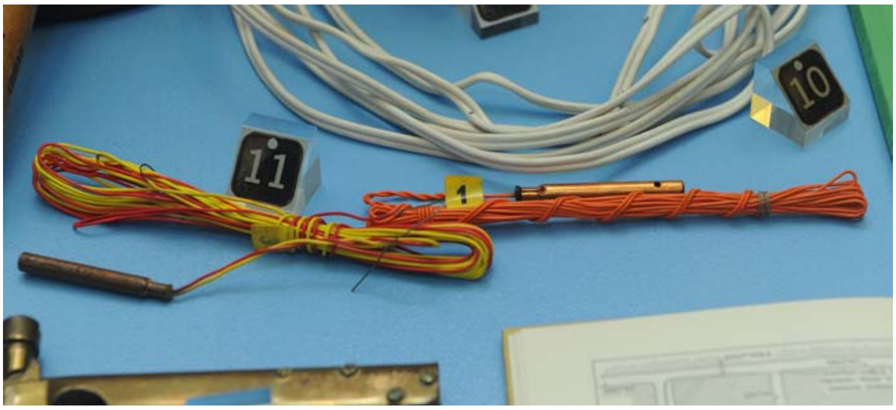

Y Llwch Marwol

mynediad 4

Y Glöwr Mil o Bunnau

______________ ____

i) Pa air sydd yn eisiau?
[What word is missing?]

bocs	___________		
___________	gwaelod		
jac	___________		
___________	baco		
helmed	___________	___________	___________
mwgwd	___________		
___________	fwa		

mynediad 4

ii) Gorffennwch y brawddegau yma trwy ddefnyddio rhai o'r geiriau a ddysgoch chi uchod.
[Complete these sentences, using the words you learned above.]

1. Mae'r glöwr yn gwisgo m_____ ll_____ dros ei drwyn a'i geg.
2. Roedd glowyr yn cadw eu bwyd mewn b_____ s_____ .
3. Mae'n defnyddio b_____ a ll_____ f_____ i dorri coed.
4. Mae rhaid cael rh_____ i godi glo.
5. Roedd glowyr yn arfer cario d__r mewn j_____ d_____ .
6. Dan ddaear mae'r taniwr yn defnyddio t_____ .

iii) Ewch i adran 'Pobl y Glo'.
[Go to the 'People of Coal' section.]

1. Dyma rai o'r pethau a welwch o gwmpas y lle tân. Ydych chi'n gallu eu labelu?
[Here are the names of some of the objects you can see. Can you label them correctly? Ask your tutor or use a dictionary if you are uncertain of the word.]

lle tân	sosban	tân	grât	canhwyllbren
crochan	ffwrn	drych	tegell	

2. Using the following words tell your partner where various objects in the picture on the next page are located, for example 'Mae'r cloc o flaen y drych. Mae'r ffwrn wrth ochr y grat'.

ar *[on]*	uwchben *[above]*	dan *[under, below]*
wrth ochr *[beside]*	o flaen *[in front of]*	tu ôl i *[behind]*

mynediad 4